

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Γενικαὶ παρατηρήσεις περὶ ψυχῆς καὶ τῆς
μετὰ τοῦ σώματος συναφείας καὶ
ἐνώσεώς της.

ΕΒ΄.

Ο· Ἄνθρωπος σύγκειται ἀπὸ ψυχῆν καὶ σῶμα. Καὶ ψυχὴ μὲν εἶναι (NB.) τὸ ὄν, τὸ ὁποῖον δέχεται διὰ τῶν ὀμματίων καὶ αὐτίων καὶ τῶν ἄλλων αἰσθητηρίων προσβολὰς καὶ τύπους τῶν ἔκτος ἡμῶν πραγμάτων, καὶ μετὰ τινα χρόνον ἔμπορεῖ νὰ τοὺς ἀναπολήσῃ καὶ νὰ τοὺς ἐνθυμηθῇ· τὸ ὁποῖον, καὶ ὅταν ἡσυχάζωσι τὰ αἰσθητήρια, νοεῖ, κρίνει, σκέπτεται, παραβάλλει καὶ συγκρίνει τὰ πράγματα· τὸ ὁποῖον τώρα μὲν εὐρίσκει τινα πράγματα νόσιμα καὶ χαρίεντα, τώρα δὲ ἄλλα, ἀηδῆ καὶ ἀποτρόπαια· καί τινα ἐπιθυμεῖ, ἀφ' οὗ τὰ κρίνει νόσιμα, ἢ ἀγαθὰ καὶ ὠφέλιμα· ἄλλα δὲ βδελύσσεται, ἀφ' οὗ τὰ νομίζει ἀηδῆ, ἢ κακὰ καὶ βλαβερά· ὅλα ταῦτα δὲν εἶναι ὅς τις δὲν τὰ ἐξεύρει ἀπὸ τῆν ἰδίαν εαυτοῦ πείραν καὶ συναίσθησιν.

ΞΓ· Τὸ δὲ σῶμα, μὲ τὸ ὁποῖον εἶναι συνδεδεμένη ἡ ψυχὴ εἰς τῆν ζωὴν ταύτην, ἔμποροῦμεν νὰ ἐκλάβωμεν ὡς τῆς ψυχῆς ὄργανον· διότι τὰς ἐννοίας τῶν εἰς τὸν κόσμον πραγμάτων δέχεται ἡ ψυχὴ διὰ τῶν αἰσθητηρίων καὶ νεύρων τοῦ σώματος, ὡς θέλωμεν ἐφεξῆς ἰδεῖν· καὶ ὅταν

Θαλήση ἢ ψυχὴ νὰ διερευνήσῃ πράγματα τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου, κινεῖ τὸ σῶμα κατὰ τὸν ὅποιον ἔχει σκοπὸν ἐρεύνης καὶ ἐξετάσεως.

Σημείωσις. Πρέπει ὡς εἶπαμεν (ΝΔ'. εἰς τὴν Β'. Σημ.) διὰ τὴν ψυχολογίαν, νὰ προλάβωμεν τὰς ἀναγκαιοτέρας γνώσεις τῆς τοῦ ἀνθρώπινου σώματος συστάσεως· καὶ τοῦτο θέλομεν κάμειν εἰς τοὺς ἐφεξῆς παραγράφους.

ΞΔ'. Τὸ ἀνθρώπινον σῶμα διαιρεῖται ἐξωτερικῶς εἰς κεφαλὴν, τράχηλον, κορμὸν, κῶλα· κῶλα δὲ λέγονται αἱ χεῖρες καὶ οἱ πόδες· ὁ δὲ κορμὸς εἶναι τὸ μέγα μέσον μέρος τοῦ σώματος, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ἐκφύονται τὰ κῶλα· μέρη δὲ αὐτοῦ εἶναι τρία· θώραξ, κοιλία, κοτυληδών· καὶ θώραξ μὲν λέγεται τὸ ἀνώτερον μέρος, τοῦ ἐποίου τὸ μὲν ἔμπροσθεν λέγεται ζέρνυ, εἰς τὸ ὁποῖον εἶναι ἐντοπισμένοι οἱ μασοὶ, τὸ δὲ ὀπισθεν, ῥάχις· κοιλία δὲ λέγεται τὸ μέσον μαλακὸν μέρος· κοτυληδών δὲ, τὸ κατώτατον· τῶν μερῶν τούτων τὰς ὑποδιαιρέσεις, καὶ τὰ εἰς τὸν κορμὸν σπλάγγνα ἀφίνομεν εἰς ἄλλην ἐπισήμην νὰ τὰ ἐξετάσῃ ἀκριβέστερον.

ΞΕ'. Τὸ μεταξὺ κορμοῦ καὶ κεφαλῆς μέρος ὀνομάζεται τράχηλος, τοῦ ὁποίου τὸ μὲν ἔμπροσθεν ὀνομάζεται δέρη, τὸ δὲ ὀπισθεν, ἐπωμῖς καὶ αὐχέν.

ΞΣ. Τῆς δὲ κεφαλῆς μέρη εἶναι δύο, τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω, τὸ ὁποῖον κινεῖται, ὅταν ἀνυψῆται τὸ σῶμα, καὶ ὀνομάζεται γένυς· τὸ δὲ ἄνω μέρος διαιρεῖται εἰς τριχωτὸν καὶ ἄτριχον, τὸ ὁποῖον λέγεται καὶ πρόσωπον· τοῦ δὲ προσώπου τὸ μὲν ἄνω μέρος λέγεται μέτωπον· ὑποκάτω δὲ τούτου εὐρίσκονται αἱ ὀφρύες, καὶ μετὰ ταύτας, οἱ ὀφθαλμοί· ὑποκάτω δὲ τῶν ὀφθαλμῶν εἶναι τὰ

λεγόμενα μῆλα· μεταξύ δὲ τοῦ κάτω μέρους τοῦ προσώπου καὶ τῆς γένυος ἀνοίγεται τὸ Στόμα.

ΕΖ'. Τοῦ δὲ τριγυτοῦ τῆς κεφαλῆς μέρους τὸ μὲν εἰμπροσθεν ὀνομάζεται Βρέγμα, τὸ δὲ ὀπίσθεν, Ἰνίου· τὰ δὲ μεταξύ τούτων, κρόταφοι· τὸ δὲ ὡς ἑῶδες μέρος καὶ τῶν δύο ὀνομάζεται κρανίου. Εἰς δὲ τὸ κρανίου περιέχεται ὁ εἰς ὅλους γυνώριμος ἐγκέφαλος, μαλακὸς κατὰ τὴν σύστασιν, περι δὲ τὸ βάθος σκληρυνόμενος ὀλίγον, τετραειδῆς κατὰ τὸ χρῶμα, περιελικτὸς κατὰ τὴν πλεκῆν, σφαιρικοειδῆς κατὰ τὸ σχῆμα. Καλύμματα δὲ, παρεπὶ τῷ κρανίου, εἶναι δύο ὑμένης, μῆνιγγες ὀνομαζόμεναι, ἡ μὲν λεπτή, ἀμέσως σκεπάζουσα τὸν ἐγκέφαλον, καὶ διὰ τοῦτο εὐλόγον εἶναι νὰ ὀνομάζεται Ἐπεγκεφαλῆς· ἡ δὲ δευτέρα ἐπίκειται εἰς τὴν πρώτην, καὶ ὑπόκειται ἀμέσως εἰς τὸ κρανίου, καὶ εἶναι παχυτέρα καὶ τραχυτέρα παρὰ τὴν πρώτην, καὶ ὑπὸ τὸν Ἐρασίερατον Ἐπικρανῆς (α) ὀνομαζομένη· μεταξύ δὲ τῶν δύο παρεπιπίπτει καὶ ὑμῆν τρίτος, ἀραχνοειδῆς ὀνομαζόμενος.

ΕΗ'. Ἀπὸ δὲ τὸν ἐγκέφαλον καὶ τὰς περιεχούσας αὐτὸν μῆνιγγας ἐκφύεται ὁ προμήκης λεγόμενος μυελὸς, ὑποτραχυνόμενος, καὶ φθάνων ἕως τὴν τρύπαν τοῦ ἰνίου. Τοῦτον δὲ ἀκολουθεῖ κατὰ συνέχειαν ὁ νωτιαῖος καὶ ἀκαυθιαῖος ὀνομαζόμενος μυελὸς, διαπερῶν τοὺς σπονδύλους, ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι διηρθρωμένη ἡ ἀκαυθα, ἡ κοινότερον κοκκαλορραχία. Εἶναι λοιπὸν ὁ προμήκης καὶ ὁ νωτιαῖος μυελὸς ἡ αὐτὴ ὕλη τοῦ ἐγκεφάλου συνεχιζομένη ἕως εἰς τὸ ἱερίον ὀνομαζόμενον ὄσφυν, καὶ σκεπαζομένη ἀπὸ τῆς

(α) Εἰς τὸν Πλούταρχ. Ἀρεσκοντ. Δ'. κεφ. Ε'.

εἰρημένους τρεῖς ὑμένας, ἀπὸ τούτων ὁποῖους καλύπτεται καὶ ὁ ἐγκέφαλος.

ΞΘ'. Ἀπὸ δὲ τῶν ἐγκέφαλου καὶ τῶν προμήκη καὶ νωτιαίου μυελῶν ἀναβλασάνουσι τὰ νεῦρα, ὡς κλάδοι τινας, ὁμοφυῆ ὄντα μὲ τούτων εἰρημένους μυελούς, ἕκτος ὅτι εἶναι παγιώτερα καὶ σερρότερα ὀλίγον· ἐξαπλοῦνται δὲ εἰς ὅλου τοῦ σώματος, μηδὲ μίνουσι ἀπλᾶ καὶ μονόκλαδα, ἀλλὰ διαιροῦνται καὶ ὑποδιαιροῦνται εἰς πολλοτάτους κλαδίσκους, ὡς νημάτια τέσσαρα, καὶ φθάνουσι ἕως τὰ τελευταία μέρη τῶν μελῶν τοῦ σώματος.

Ο'. Παρεκτός δὲ τῶν εἰρημένων μερῶν, σύγκειται τὸ ἀνθρώπινον σῶμα ἐκ πολλῶν ἄλλων καὶ σερρόων καὶ μαλακῶν καὶ ὑγρῶν, διαφόρως σχηματιζομένων, καὶ ἀκρίβέστατα πρὸς ἀλλήλα συνεχομένων καὶ συνδεδεμένων, τὰ ὅποια ἀφίνομεν εἰς τοὺς ἀνατόμους καὶ ἰατροὺς νὰ ἐξετάζωσι.

ΟΑ'. Κἂν ἔν ἀπὸ ταῦτα τὰ μέρη δέν ἐδόθη εἰς τὸν ἄνθρωπον χωρὶς σκοπὸν καὶ τέλος· κἂν ἔν δέν εἶναι μάταιον· ἀλλ' ὅλα ἔχουσι καὶ σκοπὸν ἰδίου, καὶ χρησιμεύουσιν εἰς τὴν ἀλλήλων συντήρησιν. Πᾶν μέρος εἶναι ἐκ τῶν ἄλλων καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων. Ἐὰν ποσότης αἵματος ἰκανὴ ἐκχυθῆ, ἢ ζημία γίνεται φανερά εἰς ὅλου τοῦ σώματος· διότι πάραυτα συμβαίνει εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀδυναμία, λειποθυμία, πολλάκις καὶ θάνατος. Ἐὰν ἀποκοπῆ μέρος κρείττους, μὲ τῶν καιρῶν πάλιν ἀναπληροῦνται· ὡσαύτως καὶ τὸ ἐκχυθὲν αἷμα πρέπει μὲ τῶν καιρῶν ν' ἀναπληρωθῆ. Τὰ μέρη λοιπὸν ὅλα συντηροῦνται ὑπ' ἀλλήλων, καὶ καθέν πάλιν ἔχει καὶ σκοπὸν ἰδίου.

Σημείωσις Α΄. Τα σώματα τῆς Γῆς διαίρουται εἰς ὀργανικά καὶ μὴ ὀργανικά· ὀργανικά εἶναι, ὅσα ἔχουσι διάφορα μέρη, καὶ ὄργανα, καὶ σκευή χρίσιμα διὰ τὴν τροφήν των καὶ τὴν ὁμοίον γέννησιν· μὴ ὀργανικά δὲ, ὅσα εἶναι ἀπὸ τούτων ερημμένα· εἰς τὰ πρῶτα περιέχονται τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ· τὰ δεύτερα εἶναι τὰ ὄρυκτα, ἤγουν λίθοι, ἅλατα κτλ.

Σημείωσις Β΄. Ἡ αὐξήσις τῶν ὀργανικῶν σωμάτων δὲν εἶναι μηχανικὴ πρόσθεσις μερῶν, καθὼς εἰς τὰ ὄρη ἐπισωρεύονται διὰ πνοῆς ἀνέμων κόκκις καὶ ἄμμος, καὶ οἱ ποταμοὶ πληθύνονται διὰ τοῦ εἰς ὑστῶν καταπέπτοντος ὕδατος· διότι διάφορα μὲν φυτὰ ἄλλοῦσιν ἀπὸ τὴν γῆν διὰ τῶν ριζῶν εἰς τὸν κορμὸν καὶ εἰς τὰ φύλλα τὰ αὐτὰ ὑγρὰ, καθὼς ὁμοῦς τὰ μεταποιεῖ καὶ τὰ μεταμορφοῦναι, ὅς ἀπαιτεῖ ἡ φύσις των. Κτήνη καὶ ἄνθρωποι ἀναπνέουσι μὲν τὸν αὐτὸν ἀτμοσφαιρικὸν αἶρα, πίνουσι δὲ τὸ αὐτὸ νερὸν, τρώγουσι πολλάκις τὴν αὐτὴν τροφήν, τὰ ἑποῖα μεταβάλλονται εἰς θρεπτικοῦς χυλοῦς, αἷμα καὶ εὐρύτερα μέρη· μεταβάλλονται ὁμοῦς διαφόρως εἰς καθὼν εἶδος ζῴου· διότι εἰς τὸν ἄνθρωπον μεταβάλλονται εἰς αἷμα καὶ σάρκα καὶ κόκκαλα ἀνθρώπου· εἰς τὸν ἄλλα, εἰς μέρη κυνός· καὶ εἰς καθὼν λαμβάνουσι τὴν φύσιν τοῦ ὀργανικοῦ σώματος, μὲν τὰ ὅποιον ἐνόονται.

ΟΒ΄. Ὅλα μὲν τὰ ἄλλα μέρη τοῦ σώματος ἔχουσι σκοπεῖν ἑαυτοῦ, τὸν ὅποιον ἄς ἐξετάζωσιν οἱ ἀνατόμοι καὶ ἰατροὶ ὡς εἶπαμεν (Ο΄). Τα δὲ νεῦρα εἶναι ὄργανα, διὰ τῶν ὁποίων ἡ ψυχὴ αἰσθάνεται, ἤγουν θέχεται τοὺς τύπους καὶ τὰς προσβολὰς τῶν ἐκτὸς πραγμάτων· διὰ τοῦτο ὅλα τὰ μέρη τοῦ σώματος, ὅσα εὐμοιροῦσι νεύρων, αἰσθάνονται, ἤγουν, εἴαν κεντηθῶσιν, ἢ κτυπηθῶσιν, ἢ κοπῶσιν, ἢ καῶσιν, λαμβάνουσιν αἰσθησιν τοῦ κεντήματος, ἢ τοῦ πόνου τῆς κτυπήσεως καὶ κοπῆς καὶ καύσεως· διὰ τοῦτο τὰ νεύρων ἕμοιρα μέρη, οἷον τρίχες, ὄνυχες, κτλ. εἴαν κεντηθῶσιν, εἴαν κοπῶσιν, εἴαν ὅ,τι πάθωσιν, αἰσθησιν τοῦ πάθους δὲν λαμβάνουσι.

ΟΓ'. Καὶ τὸ ἐναντίον δὲ ἐξεύρομεν μετὰ τὴν πείραν, ἢ γουὸν εἰς κοπήν ἢ δεθῆν καὶ ἐν ἀπὸ τὰ νεῦρα, τὸ κάτω τῆς τομῆς ἢ δέματος μένου μέρους, ὅσον ἂν κεντηθῆ ἢ κτηῆ ἢ ἐκσχισθῆ, κάμμιαν αἰσθησιὸν δὲν προξενεῖ τὴν δὲ πείραν κάμνουσιν εἰς σκύλον, ἢ ἄλλο ζῶον, κόπτουτες ἢ δίνουτες τὸ νεῦρον τοῦ σκέλους του, καὶ βλέπουτες, ὅτι πᾶσα αἰσθησις λείπει ἀπὸ τὸ κάτω τῆς τομῆς, ἢ δέσεως μέρος τοῦ ποδός του.

Σημείωσις Α'. Οἱ παθόντες ἀμαύρωσιν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, δὲν βλέπουσιν, ἐπειδὴ τὰ νεῦρα τῶν ὀφθαλμῶν χάλλουσι τὴν αἰσθητικὴν κίνησιν τῶν ὀφθαλμῶν· διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἀποπληκτικῶν τινῶν μένουσιν ἀναίσθητοι αἱ χεῖρες ἢ οἱ πόδες.

Σημείωσις Β'. Ὅσων κατὰ δυσυχίαν τινὰ κοπήν χεῖρ ἢ πόυς, ἐκινήσιν ὄραν αἰσθάνονται πόνους εἰς τὸ ἀποκοπὴν μέρος· αἰτία δὲ τοῦ φαινομένου τούτου εἶναι, ὅτι αἱ κινήσεις αἱ γινόμεναι εἰς τὰς τομὰς τῶν νεύρων τῆς χειρὸς ἢ τοῦ ποδός προξενούσι πόνου, τὸν ὅποιον ἡ ψυχὴ ἀναφέρει εἰς τὰ ἄκρα τῶν κοπέντων μελῶν, ὡς ἤτο ἀρχίτερα συνειθισμένη, καὶ διὰ τοῦτο ὑπολαμβάνει, ὅτι πονοῦσι τὰ μηδεμίαν κινωμένην πλέον ἔχοντα μέλη μετὰ τὸ ὄλον.

ΟΔ'. Ἐν ὅσῳ ζῆ ὁ ἄνθρωπος, ἐξεύρομεν ὅτι ἔχει τὰς εἰρημένας δυνάμεις καὶ ιδιότητας τῆς ψυχῆς (ΞΒ'). καὶ κινεῖται κατὰ τὴν θέλησιν τῆς ψυχῆς, τὸ ὅποιον λέγεται προαιρετικὴ κίνησις (ΞΓ'). ἡ αἰτία λοιπὸν τῆς ζωῆς, ὅποια καὶ ἂν εἶναι, καὶ ἡ προαιρετικὴ κίνησις εἶναι συνδεδεμένα μετὰ τὴν ψυχὴν, διότι ὅταν ἀπὸ τὸ σῶμα λείψῃ ἡ ψυχὴ καὶ ἡ προαιρετικὴ κίνησις, ἐκλείπει καὶ ἡ ζωὴ· καὶ εἰς αὐτὴ ἐκλείψῃ, ἐκλείπεται καὶ ἐκεῖνα.

ΟΕ'. Ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα ἔχουσι ἀκριβεστάτην ἀρμονίαν καὶ συμφωνίαν, καὶ ἀμοιβαίαν κινήσιν πρὸς ἀλλήλα, καθὼς πείρα καθημερινὴ φωνὴν μόνου δὲν ἐκβαλλεῖ

νὰ μᾶς τὸ διδάσκη. Διότι ὅταν, φέρ' εἰπεῖν, ὁ ὀφθαλμὸς
 κινήθῃ ἀπὸ τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας· καὶ τὸ αὐτίου κτυπηθῇ ἀ-
 πὸ τοὺς ἤχους, εὐθὺς ἡ ψυχὴ δέχεται ἐννοίας ἐξωτερικῶν
 ὑποκειμένων. Ὑγιὲς σῶμα, τροφὴ ἀγαθὴ, τακτικὴ κυκλο-
 φορῖα τοῦ αἵματος, καὶ τῶν ἄλλων ὑγρῶν ἀπαρταπόδιτος
 κινήσεις, καθιλαρύνουσι τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ
 κάμνουσι δραστηριώτερον· ἐμφράξεις δὲ τῶν ἐντροπῆων, τα-
 ραχὴ τῆς τῶν ὑγρῶν κινήσεως προξενούσιν ἀθυμίαν, ἀδρά-
 υειαν, κᾶποτε δὲ καὶ μελαγχολίαν καὶ μανίαν· βλάβη τοῦ
 ἐγκεφάλου ἐξασθενίζει πολλάκις τὸν νοῦν, ἢ καταφέρει τὸν
 βλαβήντα εἰς τελείαν παραφροσύνην. Ἡ τροφῆς, θερμότη-
 τος, ψυχρότης, κινήσεως, ράσεως κτλ. ἐπιθυμία προέρ-
 χεται ἀπὸ τὸ σῶμα. Ὡσαύτως δὲ τὰ εἰς τὴν ψυχὴν συμ-
 βαίνοντα μεταδίδονται καὶ εἰς τὸ σῶμα· διότι τῆς ψυχῆς
 ἡ ἰλαρότης εἶναι ὠφελιμωτάτη εἰς τὴν ὑγείαν τοῦ σώματος·
 ἀγγελίαι ἀγαθαί, εὐφροσύνη διὰ κατόρθωσιν ἀξιωματικῶν
 ἔργων, δὲ εὐρεσιν ἢ κατάληψιν ἀξιολόγων θεωρημάτων καὶ
 ζητημάτων, διαθέτουσιν ἠδέως καὶ τὸ σῶμα· τὸ αἷμα
 περιφέρεται ταχύτερον, τὸ πρόσωπον φαιδρύνεται, ὄλον
 βάλλεται εἰς εὐθυμίας ἐνδεικτικὴν κίνησιν. Πάλιν σοχασμοὶ
 τινὲς κωμικώτεροι διεγείρουσι γέλια. Πάθη δὲ φόβου, θυ-
 μοῦ, προξενούσι τρομερὰ εἰς τὸ σῶμα ἀποτελέσματα· καὶ
 ὅσον ὁ νοῦς εἶναι δρασιμώτερος καὶ εἰδημονέστερος, τοσοῦτον
 οἱ χαρακτήρες τοῦ προσώπου εἶναι κοσμιώτεροι καὶ τακτι-
 κώτεροι καὶ οἱ λόγοι λαλοῦνται φρονιμώτεροι καὶ ὀρθότεροι.

Σημείωσις. Τὸ σῶμα ἀναρᾷ εἰς τὴν ψυχὴν ἐφ' ὅσον εἶναι με-
 αὐτὴν διὰ τῆς ζωῆς συνδεδεμένον. Ἀφ' οὗ δὲ ὁ θάνατος διαλύσει
 καὶ διαρρήξει τὸν δεσμόν τοῦτον καὶ τὴν ἔνωσιν, τότε πύξει πλῆρην
 τὴ ψυχὴ νὰ διατιθῆται ἀπὸ τὸ σῶμα. Ἀλλὰ συνάπτεται ἀραγε ἡ

ψυχῇ μετα τὴν ζωὴν ταύτην μὲ σῶμα ἄλλο λεπτότερον καὶ ἀπαθέστερον; Τὸ ζήτημα τούτο ἡ πείρα μὲν δεῖν ἐπιλύει· ἐπιλύει δὲ ἡ ἀγιοσύνη ἡμῶν Πίσις κατασκευάζουσα μὲ λόγους ἐδράσεις καὶ ἀκλονήτους τὴν τῶν νεκρῶν ἀνάστασιν, ἥτις μηδ' εἰς τὴν τῆς ψυχῆς ἀντιβαίνει ἀθανάσιον, ἀποδιδυνομένην βεβαίως ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας.

Ο5. Κατὰ τὴν δὲ τρόπον ἐπευτρούσω εἰς ἄλληλα ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, δεῖν δυνάμεθα νῦν ἰρμηνεύσωμεν διὰ τῆς πείρας, ἥτις μηδὲ τί εἶναι οὐσιωδῶς τὰ δύνω ταῦτα πράγματα ἠθέλησε νὰ μᾶς διδάξῃ· τόσον μόνον μᾶς εἰδίδαξεν, ὅτι ἡ ψυχὴ ἐνεργεῖ εἰς τὸ σῶμα διὰ τῶν ἀπὸ τὸν ἐγκέφαλον καὶ τὸν προμήκη καὶ νωτιαῖον μυελὸν ἐκδιδασκούντων καὶ εἰς ὅλον τὸ σῶμα ἐξαπλουσμένων νεύρων· διότι πᾶσα κίνησις σωματικὴ γίνεται διὰ τῶν λεγομένων μυῶν ἢ μυόνων· οὗτοι δὲ κρατοῦνται ἀπὸ νεῦρα· ἔρχονται λοιπὸν εἰς τὸ σῶμα αἱ ἐνεργεῖαι τῆς ψυχῆς διὰ τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τῶν εἰρημένων μυελῶν, καὶ διὰ τῶν νεύρων μεταδίδονται εἰς ὅλον τὸ σῶμα· ὡσαύτως, ὅσα μαθαίνει ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὸ σῶμα, μεταβιβάζονται εἰς αὐτὴν διὰ τῶν νεύρων (ΟΒ', ΟΓ'). Ἀλλ' εἰναι ἀλοειδῆ καὶ κοῖλα ἐντὸς τὰ νεῦρα, καὶ διὰ τῶν κοιλοτήτων διαβαίνουσι τὰ ὑπὸ πολλῶν ὑπετιθέμενα τῆς κωνονίας ψυχῆς καὶ σώματος παραίτια ζωτικὰ πνεύματα, ἢ ἂν εἶναι ἄλλητις ἡ αἰτία, δεῖν ἠδυνήθη ἀκόμη ἕως τῆς σημερον, μηδὲ θέλει ἴσως καὶ ἐφεξῆς οὐνητῶν ἡ πείρα νὰ μᾶς πληροφορήσῃ.

ΟΖ. Ποῦ δὲ ἔχει τὴν καθέδραν τῆς ἡ ψυχῆς, ἐκ τῆς πείρας δεῖν ἐξεύρομεν τίποτε· ἡ ἐνεργεῖα τῆς ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου ἀρχομένη, δὲ τῶν νεύρων μεταβαίνει εἰς ὅλον τὸ σῶμα· καὶ ἐξ ἐναντίας αἱ εἰς πᾶν μέρος τοῦ σώματος γι-

νόμηναι ἐξωτερικαὶ προσβολαί, ὑπὸ τῶν νεύρων προσλαμ-
 βανόμεναι μετοχετεύονται εἰς τὴν ψυχὴν, ὡς ἴδαμεν (ἀ-
 υωτ.). Ἐξεύρομεν ὁμῶς ἐκ πείρας, ὅτι ὁ ἐγκέφαλος καὶ
 ἡ καρδιά εἶναι οὕτω φυσικῶς διατεθειμένα, ὥς ὅποιον ἐξ
 αὐτῶν σπαραχθῆ, ἢ ἄλλως διαφθαρῆ, ἡ ζωὴ πάραυτα ἀ-
 φανίζεται, μηδ' ἔχομεν παράδειγμα ἀνθρώπου, ὅς τις ἔζη-
 σεν, ἀφ' οὗ ἔσπαραχθη ἔν ἀπὸ τὰ δύο ταῦτα. Ἐπειδὴ δὲ
 ἡ αἰτία τῆς ζωῆς εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὴν ψυχὴν (ΟΔ').
 φαίνεται λοιπὸν ἡ ψυχὴ, ὅτι ἔχει μεγαλωτάτην σχέσιν μὲ
 τὸν ἐγκέφαλον καὶ τὴν καρδίαν.

ΟΗ'. Ἐκ τοιούτων παρατηρήσεων προῆλθαν τῶν πα-
 λαιῶν αἱ περὶ καθέδρας τῆς ψυχῆς γνώμαι· καὶ ὁ μὲν Ἐ-
 ρασίστρατος τὴν ἔθετεν εἰς τὴν μῆνιγγα, τὴν ὁποῖαν ὠνόμα-
 ζεν ἐπικρανίδα (ΞΖ'). ὁ δὲ Ἡρόφιλος, εἰς τὴν βύσιν τοῦ
 ἐγκεφάλου· ὁ δὲ Πλάτων, εἰς ὅλην τὴν κεφαλὴν· ὁ δὲ Πυ-
 θαγόρας ἔθετε τὴν μὲν ψυχὴν εἰς τὴν κεφαλὴν, τὴν δὲ
 ζωὴν εἰς τὴν καρδίαν· ὁ δὲ Ἐμπεδοκλῆς εἰς τὸ αἷμα, ἐ-
 πειδὴ ἀφ' οὗ ἐκχυθῆ πολὺ, παύει ἡ ζωὴ, καὶ ἀναχωρεῖ
 ἡ ψυχὴ· καὶ ἄλλοι εἰς ἄλλα τοιαῦτα καίρια τοῦ σώματος
 μέρη.